

SLOVENSKI UČITELJ.

List za učitelje, odgojitelje in šolske prijatelje.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca in velja 3 gld. za vse leto, 1 gld. 50 kr. za pol leta. Učiteljskim pripravnikom se daje za 2 gld. na leto. Spise, dopise in naročnino sprejema Ivan Lapajne, nadučitelj v Ljutomeru na Stajerskem. Oznanila, reklamacije in druge administrativne reči naj se blagovoljivo pošiljati „Narodni tiskarnici“ v Mariboru v koroški ulici hiš. št. 229.

Štev. 2. V Mariboru 10. januarja 1873. I. letnik.

Kaj so deželni zbori

v minulem zborovanji storili za slovensko narodno šolstvo in učiteljstvo.

V štirih, oziroma v šestih deželah so razkropljene slovenske šole in slovenski učitelji. Ravno toliko je deželnih zborov, katerih je bila ne davno zopet velika dolžnost, skrbeti za povzdigo šolstva v domači deželi. Poglejmo tedaj, koliko so posamezni deželni zbori v ravno minulem letu storili za nas učitelje ter za napredek šolstva sploh. Pričnimo pri kranjskem deželnem zboru. Ta je največ in najmanj storil za zboljšanje materialnega stanja učiteljev. Kako je to razumeti? Sklenil je dvoje šolski postavi, s katerimi se bode šolstvo kranjsko zboljševalo, kedar se bodo djansko izpeljevale. S tem je izmed vseh deželnih zborov storil največ; kajti drugi deželni zbori takih postav niso sklepali — sklenili so jih bili že pred 3 leti. Na drugi stani storil je pa najmanj za zdatno zboljšanje učiteljskih plač. Dovolil je namreč samo učiteljem v Ljubljani po 600 gld. plače, vsem drugim učiteljem pa samo po 400 gld. Na Stajerskem imajo učitelji na 30 šolah po 700 gld., na 81 šolah po 600 gld., na 235 šolah po 500 gld., in na 259 šolah po 400 gld. Na Koroškem imajo učitelji na 30 šolah po 600 gld., na 120 šolah po 500 gld., in na 150 šolah po 400 gld. Na Goriškem imajo učitelji večjidel po 600, 500 in 400; samo za nektere šole je odločeno po 300 gld.; za take pa ne morejo učiteljev dobiti. Na Krajskem bodo tedaj pa vsi učitelji, razun ljubljanskih enakomerno po 400 dobivali. Na Krajskem je na dalje odločeno nadučiteljem na tri- in večrazrednih šolah po 100 gld., nadučiteljem dvoraznih šol 50 gld. opravilne doklade.

Voditelji enorazrednih šol ne dobè nič doklade. Stanovanje ali pa 20% odškodovanja pa je odločeno vsem voditeljem šol.

Podučiteljem se je odmerilo 70°/_o učiteljske plače, to je 280 gld. brez stanovanja. 10°/_o petletne doklade so dovoljene. 15 dose-danjih službenih let dajó pravico za 1 petletno doklado. Do-neski v pokojninsko blagajnico znašajo prvo leto plačnega zbolj-šanja 12°/_o, to je od 400 gld., 48 gld., od 280 gld. 33 gld. 60 kr. Vsako pozneje leto 2°/_o; za okrajno učiteljsko bukvarnico 1/2°/_o vsako leto. Po zboljšanji plače se bode tedaj odtrgalo učiteljem 50 gld. ostalo jim bode samo 350 gld. Podučiteljem se bode odštelo 35 gld; ostaja mu samo 245 gld., to je okoli 20 gld na mesec. In zdaj naj se pa živi učitelj z 29 gld. in podučitelj z 20 gld. na mesec? Kot revni dijak se je borno živel z 15—20 [gld. in zdaj naj kot učitelj, rečem učitelj shaja z 20 gld. na mesec.

Tudi tega ne moremo razumeti, zakaj ni kranjski deželni zbor vsaj še v nekterih mestih na Kranjskem določil po 600 gld. Čudno da ni v tem posnemati hotel sosednih dežel, ki vse razločujejo več razredov šolskih srenj! Še manj razumemo vlado, da ni v tem smislu deželnemu zboru predlagala, kakor je bila 1869. l. storila. V zadevi učiteljskih plač je edino to dobro ukrenil, da dobivajo učitelji svojo plačo pri davkarijah, kamor morajo župani šolnino (ktero niso hoteli odpraviti, kajti to bi bil „smrtni greh“!), odrajtovati. In če bi došlo za učitelj-ske plače od srenj premalo dohodkov, mora deželni odbor dav-karijam pomagati. Druge določbe v teh šolskih postavah bodo po večem ugodne šolskemu napredku. Kaj se je storilo v šta-jerskem deželnem zboru? Ne veliko, pa vendar nekaj. Učiteljske plače se sploh niso zvišale, kakor so učitelji prosili; dovolile pa so se osebne doklade po 60 gld. vsem podučiteljem, ki imajo 240, 300 ali 360 gld. plače, učiteljem, ki imajo samo 400 gld. in voditeljem (učiteljem) enorazrednih šol s 500 in 600 gld. letne plače. Za vse te doklade dovolilo se je 38,000 gld. za leto 1873. Tedaj bode okoli 600 učiteljev dobilo podpore po 60 gld. —

Od koroškega deželnega zboru, ki je bil lani (1871.) že v drugič učiteljsko plačevanje vredil, nam ni znano da bi se bilo letos kaj znatnega storila v podporo učiteljem in šolam.

Od deželnih zborih na Primorskem nam je znano samo to, da je isterski deželni zbor učiteljske plače postavil na 600, 500 in 400 gld. Tedaj vendar boljše, nego na Kranjskem.

Otroške glediščine igre.

Za odrastle že imamo Slovenci več glediščinih iger; za otroke pa še jako malo. Samo naš list za mladost, „Vertec“, prinesel je bil dve, namreč: „Kaznovana radovednost“ in „Boječiči

Matavž“. S temi je bilo nam tako vstreženo, da moramo gospoda pisatelja Lj. T. in F. St., naprositi, da bi nam jih še kaj napisati blagovolila. Ravno tako naj bi tudi drugi pisatelji spisov za našo mladino, to polje s primernimi otroškimi gledališčinimi igrami po malem obdelovati si potrudili. Za izgled naj bi si vzeli ravno igro „Kaznovano radovednost“, ktere namen je moraličen nauk, kar daje igri pravo veljavo. Sicer je tudi vsa izpeljava pri tej igri hvale vredna. Malo oseb deluje, osebe nimajo pretežke role; za smešne pa nedolžne prizore je dovolj preskrbljeno. Ne manj se nam je dopadla igra: „Boječi Matevž.“ V tej sta dva nauka, ki se pri predstavi djansko iz igre razodevata: 1. Strah je prazna reč; 2. Kdor drugemu jamo koplje, sam vanjo pade. Pri tej je sicer več priprave treba, pa izpeljava vendar ni težka,

Vprašanje je zdaj, ali se more iz pedagogičnega stališča dovoliti otrokom, da predstavljajo in poslušajo otroške gledališčne igre?

To vprašanje pretresovali so že nemški pedagogični listi. Izrekli so tehtne razloge pro in contra. Mi teh glasov nemških listov ne bodemo tu navajali, povedali bodemo samo svoje izkustve v tej zadevi.

S predstavo otroških gledališčinih iger imeli so:

1. Otroci veliko veselje in sicer tisti, ki so predstavljali, kakor tudi tisti, ki so poslušali.
2. Vadili so se v lepem govoru, in to v dvogovorih, kakor tudi v mnogogovorih.
3. Zadobili so srčnost javno pred večjo množico mladine in tudi odrastlih ljudi govoriti.
4. Učili so s tem poznavati različne značaje, ki se v igri nahajajo.
5. S predstavo so otroci živo spoznali dobroto lepih čednosti, ter si dobro zapomnili moralične nauke igre.

To bi bila dobro stran otroških gledališčinih iger. Nasprotniki teh gledališčinih iger pa rekó:

Pri teh igrah prevzamejo otroci tudi take role, ki obsegajo nemoralična djanja in utegnejo potem misliti, da tudi v praksi smejo kaj takega storiti. Nadalje se otroci pri takih igrah lahko navadijo predrznosti; dobiti pa tudi morejo nagnjenje do stanu gledališčinih igralcev, kateri stan strogo moralični svet ne čisla ter ga hudo obrekuje.

Ti ugovori so sicer nekoliko resnični, vendar mislimo, da ne more škodovati ne šoli ne učencem, ako 2- ali 3krat med letom predstavljajo take igre. Za te predstave so najprilicnejše šolske veselice, ktere novejša pedagogika ne samo odobruje, ampak celó priporočuje. Za šolske veselice so pripravi ti le dnevi: 21. junij, dan sv. Alojzija, konec šolskega leta in sv. večer o božiču. O poletnem času se napravi z otroci kak izlet

v primeren bližnji kraj in tu se pri lepem vremenu, na odru, iz desek sestavljenem kaj deklamuje in kaka otroška gledališča igra predstavi. Na sv. večer o božiču pa se v ta namen izvoli šola ali kaka večja izba v zasebni hiši.

Take reči treba je enkrat poskusiti in videlo se bode, kako veliko nedolžno veselje imajo s tem otroci in starši.

Ovajavstvo.

(Konec.)

Učitelj naj v tacihi slučajih s pravim pedagogičnim taktom in ne da bi učenci zapazili, da ga reč bog vedi kako zanimava, stvar natanko preišče, da vidi koliko je na tem resnice, koliko laži, da zamore biti potem do obeh strank enako pravičen.

Dalje naj učitelj trdo učencem prepove naznanjevati mu ničvredne ali malovredne stvari. Dalje naj učitelj vselej preišče nenravni moment in namen v posamevnih slučajih pri ovajaveu iz navade, ker zamore biti pri raznih otrocihi tudi jako različen.

In še le sedaj naj se učitelj posluži ozdravilnih pomočkov zoper ovajavstvo. Kakor je pri izreji vse na tem ležeče, da učitelj vselej navade in načina učencevega mišljenja ne prezira, in potem od tega toliko za družbino življenje pripravlja ali odpravlja, kolikor je za vzajemno in skladno složnost človeške družbe potrebno; tako mora pri ozdravljenji ovajavstva pred vsem drugim ozir jemati na učencevo osebnost. Oziraje se na to, zamore učitelj precej prva znamenja ovajavstva, n. pr. pri duhu ali volji slabih otrok z malo čutečo grajo ozdravljati; pri prederznih in lahkomišelnih otrocihi sme se pa graja povišati ali spremeniti v žuganje, ali kar se je pri meni ospešnejše pokazalo: s primerjanjem ovajavea z boljšim otrokom malo pošegetati na njegovo častiželjnost. Zelo slabe otroke naj prigovarja k srčnosti ter jih ogreva na poti poboljšanja, pri hudobnih in trdovratnih naj pa ostreje postopa in se ostrihi pomočkov poslužuje.

Z vsem, kar sem dozdam naštel, doseže učitelj nekako zmago čez ovajavstvo, posebno pri začetnikih v tej lepi (!) umetnosti. Vendar vsi disciplinarni pomočki razodevajo svojo veljavo le za trenotek in popolnoma ozdravljenje tako malo napravijo, kakor zdravnik pri nevarno bolnem s samim zaviranjem znamenj, bolnika popolnoma ne ozdravi. — Bolje se ovajavstvu z napeljevanjem k dobremu v okom pride, dasiravno nikakor trditi ne morem, da to zamore ovojavstvo popolnoma ozdraviti, ker iz našega stališča cenimo napeljevanje le kot predvadbno na prvi stopinji do pripravljanja k dobremu. Še le prava razumnost in zdrava razsodba podeli privajenim čednostim pravo in stalno vrednost, kajti prava pravna izreja se mora na požlahtnenje vsega mišljenja opirati, ne pa toliko na navade, kar ni

druzega, nego moralično mehaniziranje, ki človeka do stroja poniža. Najboljše je tedaj modro napeljevanje in stanovitno urjenje razumnosti, koja pa se mora iz fizičnega životarenja zbudlega otroka pred vsem razvijati in modro oskrbovati, in koja pa pri človeku, v izreji zapuščenem, nikdar ne doraste do visoke stopinje. Kadar pripeljemo otroka do tega, da se zoper vsako krivico potegne, ne da bi ga še le zato uprašali, smo ovajavstvo s korenino izdrli.

Za vspešno zabranjenje ovajavstva je tedaj zraven modre rabe disciplinarnih pomočkov skrbno privajanje, razvijanje, izobraževanje in urjenje zmožnosti najboljši in je zdatnejši pomoček.

Fizika v narodni šoli.

II. Šolska ura.

Pri fiziki se bomo učili najprvo o lastnostih teles. Sedem lastnosti je, ktere ima vsako telo.

Ena takih lastnosti je prostornost. Vsako telo je namreč prostorno, t. j. je dolgo, široko, visoko, debelo, globoko. (Učitelj naj tu razlaga ali vsaj ponavlja sedanjo, posebno pa metrično dolgotno, kvadratno in kubično mero. Več o tej lastnosti v narodni šoli ni treba govoriti.) Druga lastnost vsakega telesa je neprodornost. Kaj je pa to? Glejte! Tu na mizo položim knjigo. Ali morem ravno na to mesto plošče še eno tako knjigo položiti? Nikakor ne. Na knjigo že morem položiti še drugo knjigo; toda na ravno isti prostor mizine plošče pa ne. Tako tudi dva učenea ne moreta ob enem času sedeti na istem sedežu. To lastnost teles, da na enem in istem mestu ob enem in istem času ne moreta biti dve trupli, imenujemo neprodornost. Zrak pa je tudi truplo ali telo. Ali je zrak tudi neprodoren? Ali nismo mi in tudi zrak v sobi? Seveda, toda kjer je to ali ovo telo, zraka tam ni. Zrak tudi zaseda svoj prostor. Tega se prepričamo s sledečim poskusom. Če postavimo košček voščene sveče na malo dilico (desko) ali na košček plute, če to denemo na vodo v stekleni posodi, da plava, in če poveznemo nad prižgano svečo prazno kupico; se ne bode luč ugasnila, ako potopimo po malem kupico tudi do dna pod vodo. Kaj se iz tega učimo? Luč ni ugasnila zato, ko je bil v kupici še vedno zrak, kterega ni mogla voda spodriniti. Če bi tudi svečice ne imeli, prepriča nas o tem tudi to, da površje plute ali lesa ostane suho.

Na ta način nam je mogoče razumeti zvon potopljalcev (podmerski zvon, Taucherglocke.) (Tega naj učitelj na tablo narisa, prejšnji poskus pa sam lahko učencem pokaže). Ta zvon je velik železni zaboj brez dna. Na vrhu ima več majhnih oken iz jako debelega stekla, skoz ktera dohaja svetloba v zvon. Od

znatraj so ob straneh napravljeni sedeži ali klopi, na katerih sedé delavci, kedar se potopljajo v morje, in kedar se odpočijejo od trdnega dela. Ta zvon ima namreč ta namen, da ljudje pod njim na dnu morja iščejo gobe, koravde, bisere, školjke i. t. d. S pomočjo tega zvona spravljajo tudi, vtonjene stvari na dan. Zvon visi na verigi, ktera je privezana na površji morja. Zavaljo neprodornosti ne more se zvon z vodo napolniti. Zraka bi pa v njem vendar zmanjkalo. Zato je vrh zvona napeljana cev do površja morja, da se po njej pošilja nov in čisti zrak v globočino. Tudi znajo že zdaj spriden zrak iz zvona odstranjevati. Napeljana je cev iz zvona na glavo dotičnega delavca, ki ima na glavi pokrivalo iz tako gostega blaga, da ga premočiti ne more. To pokrivalo je v zvezi z omenjeno cevjo, pokriva tudi obraz, in je na vratu kako trdno zavezano, da kar nič vode ne more priti do ust ali oči delavčevih. Pred očmi so pa še v pokrivalu vdelane očali, da more potopljavec razne reči zagledati. Ta zvon je tedaj prav koristna znajdba, ki nam tako očitno kaže neprodornost, občno lastnost teles.

O risanju v ljudski šoli.

(Dalje.)

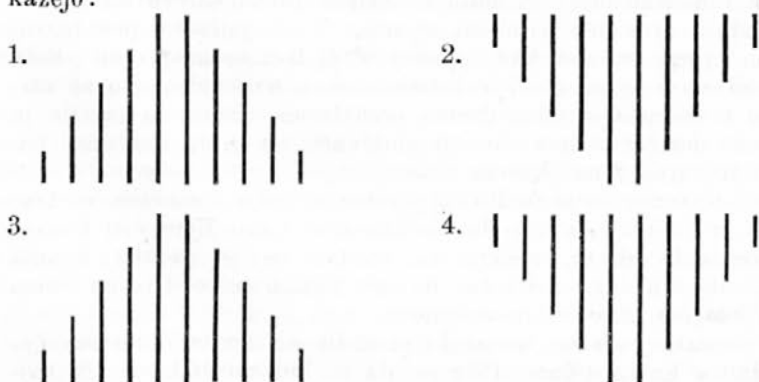
Najvažniša doba, nagon do risanja pospeševati je pred rednim obiskovanjem šole; zato naj bi se tedaj od vseh ta blagi prirastek modro oskrboval in pospeševal, da bode poznejši naš trud na tem polji plodonosniše! Kdaj naj bi začeli skrbni roditelji na to delati, in kakošno naj bode njih prizadevanje za pospeševanje ravno imenovanega predmeta, pokazal sem mimo grede v prej narisani podobi; za sedaj mi ostane še razjasniti, kako naj bode risanje na prvi stopinji. Pestalozzijev učence Friderik Froebel je prvi spoznal, da ravno otročja leta (od 3—6 leta) so čas, v katerem je veselje za oblike najživejše in največe. Te dobe tedaj ne smemo nikakor neporabljeno pustiti, ampak v tej dobi se mora nekaj zgoditi; za poznejše prizadevanje šole se mora zgodaj pripravljati, in to toliko bolj, ker risanje ravno nagon otročji zahteva. Ta misel naj pravega izrejevalca vedno in povsodi spremlja.

Froebel je skušal v polaganji palčice narediti prehodnji most od igre z oblikami do risanja. Palčice namreč, debele kot žveplenice rabijo in služijo za to, da se na mizi iz njih razne podobe sestavljajo. Celo drevesa, n. pr., jelka itd., zamorejo se na veliko veselje otrok prav lahko sestaviti. In ravno polaganje in sestavljanje palčice, zdi se mi za najpripravniši pomoček pri začetku risanja. V naslednjih zgledih predrzнем se, djansko pokazati ta izvrstna opravila za otroke, in tako stvar počititi, da se razjasnovanja in dokazovanja rešim.

Ker je živel Froebel o času, v katerem je vladalo nagnenje do zistematiziranja, se tudi on tega oprostiti ni mogel, in razdelil je vse podobe in oblike, ki so iz sotavljanja palčič nastale, v tri vrste: v oblike, ki zaznamujejo življenje, v lepe in spoznovalne oblike. Prve predstavljale so stvari iz življenja; lepotne oblike znanile so simetrične podobe in zadnje mnogoogelnike. Ravna ta razvrstitev in razdelitev bila je tudi podlaga risanju, katero je on imel za sklepnik pri vsih pomočkih. In to je tudi naravno; samostojno naj prestopa otrok od ene podobe do druge; zakon, od stavka do protistavka postopati in tako iskati posredovanja, vse si globoko o spomin vtisniti, in tako zmožen postati, zvrševati brez tuje pomoči svoja dela, — je edino pravi. Že o prvem razredu naj se da učencu črtalnik in pikčasta tablica (na eni strani) v roko. Sedaj naj se palčice polagajo in sestavljajo, in potem naj učenci to na tablice narisajo. Da stvar pojasnim, pridenen navadne oblike:

Podobo 2. je protistavek od 1. podobe, ker tukaj višina (dolžina) vrst ne raste od 1. do 5. navkviško, ampak gre od 5. do 1. navzdol. Obe podobi pa združuje 3. podoba. Vse črte so oddaljene ena od druge v dolžosti prve črte in po vrsti 2-, 3-, 4-, ali 5krat večji od prve. Da pa risanje in merjenje otroku na pikčasti tablici ni težavno, je menda vsakemu, dovolj jasno. Sledimo tej metodi dalje. Po navedenem zakonu velja od slej 3. podoba za prvo, iz katere se potem zamorejo nove poiskati. Primeroma se zraven drugih tudi naslednje vrste in podobe pokažejo:

Tukaj posreduje 1. in 2. podoba. 3. združuje podstavo, 4. pa vrh obeh enakoravnih trikotov. In tako gre metoda naprej. Za navpičnimi črtami naj pridejo pred ravne in za tem zakrivljene na vrsto. Proti koncu se namesto pikčaste nepikčasta stran tablice rabi. (Dalje prih.)

Šolsko blago.

O kavi.

O prvi porabi raznih prirodnin se čujejo le bolj pravljice, malokdaj djanske vesti. O kavi se tako le pripoveduje: Predstojnik mohamedanskega samostana je zapazil, da so koze, ki so zrna kavinega drevesa jedle, ponoči nemirne bile in poskakovale. To ga je napeljalo, da je iz kavinih zrn napravil pijačo, ktero je s svojimi drviši (menihi) v ta namen povžil, da so lože po noči budili in v tempeljno molili.

Malo verjetno je, da bi bila ravno to prva poraba kave. Tako krasno drevo je gotovo že pred pozornost ljudi na svoj sad obrnilo. Najbrže je kak požar v gozdu posmodil kavina zrna, da so potem prijetno dišala, in ta prijetna vonjava je utegnila biti povod, da so ljudje začeli žgana zrna rabiti tako, kakor se dandanašnji ravno godi.

Kavovo drevo (pravi kavovec) se v Pokorni-Tušekovem „Rastlinstvu“ tako-le opisuje: „Pravi kavovec (*Coffea arabica*, cehter Kaffeebaum) je majhno, vedno zeleno drevo ali grm z navskriž stoječimi širokimi vejami. Tudi jajčasto podolgasti, goli, zgoraj temno-zeleni, spodaj blede listi so nasprotni. Beli, dišeči cveti so po 3—7 v listnih pashah nakupičeni, in se razvijó v jajčasto jagodo z dvema predalcema. Dozorela jagoda je temno-rudeča in ima spredaj ploščnata, na hrbtu zbočena, kakor rog trda zrna (kavina zrna).

Kavovec so presadili iz prvotne njegove domovine, iz Arabije in Etijopije, v vzhodno in zahodno Indijo. Evropejci kuhajo kavo še le od 15. stoletja in vendar se je poraba žganih kavinih zrn tako razširila, da jih potrebuje le Evropa samo na leto čez 225 milijonov funtov.

Stari grški in rimljanski pisatelji res ne vedo ničesar povedati o kavini pijači. Piše se, da so bili začeli kavo piti naj-

prvo v Adenu, arabskem mestu, in sicer v začetku 15. stoletja. V Perziji so ga menda pa še več stoletij pred pili, in Arabljani so se te pijače naučili še le od Perzijancev. Kava ima svoje ime najbrže po deželi „Kafa“, v kateri so gozdovi polno kavinega drevja. Kava se je najbolj Mohomedancem prikupila, in v Meki, v Arabiji, so bile najprve kavarne. V Carigradu ste bili dve kavarni že leta 1554. Ker so pa Mohomedanci rajše zahajali v kavarne nego v svoje tempeljne, mošeje, jo bila za nekaj časa kava prepovedana. Za nekoliko davka so jo pa pozneje zopet prodajati smeli, in sedaj se v Carigradu toliko kave izpije, kolikor vina v Parizu. V tem mestu se je 1. kavarna odprla leta 1672. Na vzhodu pijó samó črno kavo. Francoske gospé so menda vprvič začele črno kavo z mlekom mešati, in od njih so se naučile tudi druge in dandanašnji že zna tu „kuhinjsko umetnost“ vsaka slovenska gospodinja. Neki gospej pl. Sevigne se pripisuje — „iznajdba“ bele kave, katero je v postnem času rada pila in rekla, da je to kaj „dobra reč“. — Tudi slovenske gospé so jej hvaležne za to „iznajdbo“.

Povžitje kave v primerni meri oživi živce, pospešuje krvotok, prebavjanje in delovanje možganov; zavoljo tega imenujejo prebivalci v jutrovih deželah kavarne „šole modrosti“, in Francozi rekó kavi „pijačo za duh“. Zdravniki trdé, da preveč in premočna kava je škodljiva. Otrokom ni priporočati, ker ima malo redivne moči.

Društvene zadeve.

Slovensko učiteljsko društvo in Národna šola v Ljubljani.

Tako se imenujete društvi s sedežem v Ljubljani, ki ste namenjeni v podporo vsem slovenskim učiteljem in šolam. Lansko leto ob tem času je bilo delokrožje obeh omejeno še samo na kranjsko deželo, in društvo „Šola“ imelo je svoj sedež še v Idriji. Letos hočete in boste svoje delovanje razširili po vseh slovenskih pokrajinah, in podpirali vse slovenske šole, bodisi v središči Slovenskega, bodisi na severu ali jugu. „Slovensko učiteljsko društvo“ je že enkrat svoj blagi namen s tem djansko pokazalo, da je bilo sklicalo v jeseni 1. zbor vseh slovenskih učiteljev, ki se je bil hrabro potegnil za pravice vseh slovenskih šol in vseh slovenskih učiteljev.

To društvo je v 1. vrsti namenjeno v duševno podporo, v daljno izobraževanje slovenskih učiteljev. V doseg tega ima v Ljubljani svojo knjižnico, izdaja po mogočnosti knjižice za uči-

teljsko rabo, napravlja prošnje do vlade za zboljšanje šolstva in materijalnega stanja učiteljstva, sklicuje shode itd.

Letos bode izdalo „imenik“ vseh slovenskih učiteljev“, ki se bode družabnikom zastoj poslal; kdor pa še ni družabnik, postane z 1 gld. vstopnine in 1 gld. letnine, kateri naj se pošljejo blagajniku Močniku v Ljubljano.

Drugo društvo „Narodna šola“ zavoljo tega priporočujemo učiteljem, da ga bodo oni dalje priporočali našim šolskim prijateljem in domoljubom. To društvo je posebne važnosti in mi imamo še osebno simpatijo do njega, enako kot oče do svojega sina. Ko smo namreč še v tih Idrije na korist slovenskega šolstva z dobro znanin šolnikom g. Stegnarjem to in ono „tuhtali“, — spravili smo bili s pomočjo drugih tudi društvo „Šola“ na dan, katero je potem po našem odhodu v „obljubljeno“ deželo Štajersko prav dobro vodil gosp. Stegnar, in veliko daril vdeleževanim šolam naklonil. Letos pa smo društvo v Ljubljano preselili, dali mu novo ime „Narodna šola“, novega predsednika, slavnoznanega g. dr. Razlaga; novega protektorja ali zavetnika, mnogo znanega šolskega dobrotnika, g. barona Coiz-a. Prvi je društvu naklonil polovico letošnjih deželnozborskih dič, t. j. okoli 60—70 gld., in drugi je daroval 100 gld. — S temi denarji in z drugimi, ki se nabirajo, nakupovali se bodo učni pomočki, knjige itd., ter darovale slovenskim šolam. Naloga slovenskega učitelja naj bode gledé tega društva zlasti ta, da nagovarja domoljube za podporo in da tudi sam nabira večkrat kake male zneske, ter je društvu pošilja; to si bode skupaj, kar pride ceneje, kupilo mnogo šolskega blaga, ter ga darovalo šolam. Sedaj pride tudi prejšnji [predsednik g. Stegnar v Ljubljano in bode še dalje pomagal, da bode društvo vedno koristnejše in sadonosnejše.

Učni pomočki.

Danes omenimo učnih pomočkov, izdelanih po našem slovenskem učitelju, okrajnem nadzorniku g. Stegnarju v Idriji.

Pred saboj imamo male, po njegovem navodu prav dobro izdelane telurije, v ceni od 2—4 gld., ki popolnoma zadostujejo za ljudske šole. Kakor znano, je telurij priprava za pojasnjevanje sukanja zemlje z luno okolo solnea ter drugih prikazni na teh nebnih truplih. Kdor kupi tak telurij, dobi knjižico s slovenskim „navodom“, kako rabiti to učno sredstvo pri nauku.

„Sestava metrične mere“ imenujete se dve risalni poli, na katerih je razjasnjena z dobro barvanimi slikami ter velikim tekstom „nova metrična mera“. Po navodu Stegnarje-

vem jo je zrisal Burnik, rudniški pisar v Idriji. Ker je zdaj že naša dolžnost, da v šoli učimo metrično mero, moramo si novih mér kupiti, bodisi pravih ali naslikanih. Slovenskim učiteljem prav živo priporočujemo to sestavo metrične mere, poleg katere mora učitelj imeti še tudi knjižico, ki obširnejše o tem govori. Zato je dobra „Nova metrična méra“, knjižica izdana po družbi sv. Mohora v Celovcu, ki velja 10 kr., ali pa Lapajnetova „Geometrija“, ki ima v dodatku tudi nauk o novi meri. —

Učiteljska in šolska društva po Slovenskem.

Na Krajskem: 1. „Slovensko učiteljsko društvo“; 2. „Národná šola“; 3. „Krainischer-Lehrerverein“; 4. „Schulpfennig-Verein“ — vsa v Ljubljani; 5. Okrajno učiteljsko društvo v Černomlji; 6. Okrajno učiteljsko društvo v Radoljci; 7. Učiteljsko društvo okrajne šolske bukvarnice v Idriji; 8. Učiteljsko društvo okrajane učiteljske bukvarnice v Vipavi. (Da bi bilo še več takih društev na Krajskem, nam ni znano.)

Na slovenskem Štajerskem: 9. Učiteljsko društvo v Mariboru; 10. Učiteljsko društvo v Celji; 11. Učiteljsko društvo v Ptujju; 12. Okrajno učiteljsko društvo v Ljutomeru; 13. Društvo učiteljev in šolskih prijateljev na Vranskem. (Osnovana so ali se menda še snujejo učiteljska društva v Slovenski Bistrici in Brežicah.)

Na slovenskem Koroškem: 14. Učiteljsko društvo za vso Koroško; 15. Učiteljska podružnica celovške okolice; 16. Učiteljsko društvo spodnje zilske doline; 17. Učiteljska podružnica v Beljaku; 18. Učiteljska podružnica v Velikovecu. (Se ve, da v teh društvih ne veje ravno slovenski duh.) —

Po slovenskem Primorju nam niso znana učiteljska ali šolska društva. Morda jih ni, ali se pa ne poroča (!) o njih. —

Male šolske kritike.

(Okrajni šolski sveti na slovenskem Štajeru.) Večina teh šolskih uradov je na slovensko-štajerski zemlji protinarodna, to je, da ne pripozna pravice slovenskega jezika v naših šolah, da marveč zelo preveč nemščino vsiljuje na škodo našega materinega jezika in na škodo drugih koristnih nauk. Nekteri reko, da je sestavljen je teh okrajnih svetov — slab nasledek novih šolskih postav. Toda to ni tako. Barva okrajnega šolskega sveta je odvisna od mož, katere voli okrajni zastop. Okrajni zastopi so pa po večini proti našim nameram. Da so pa ti zastopi tako sestav-

ljenu, temu je vzrok volilni red še od leta 1865.; takrat pa novih šolskih postav še ni bilo. Tedaj nove šolske postave niso krive, da je prinas samo 5 ali 6 takih okrajnih šolskih svetov, ki niso zoper narodni naš jezik v šolah.

„Narodna ali ljudska šola.“ Kar Nемеc imenuje „Voksschule“, začeli so Slovenci imenovati „ljudska šola“, Hrvati „pučka šola“, Srbi, Čehi, Rusi „narodna šola“ (škola). Naša „ljudska šola“ namenjena je vsemu mlademu „ljudstvu“ (puku), tedaj se pravilno imenuje „ljudska“ (pučka) šola. Toda vsaki narod ima svoje šole, Slovenci svoje, Nемеi svoje itd.; zato je pravilnejše „narodna šola“. Vsaj tudi Nемеi začinjajo govoriti o svoji „Nationalschule“. Vrh tega bi se utegnili misliti, da je „ljudska“ šola nasprotno od živinske šole. Tako si drugi Slovani to razlagajo.

Dopisi.

Iz Maribora. (Opravičenost nove šole.) Tu imate moj prvi dopis; ako bog dá sreče, pride jih za prvim šče več. — V pričujočem pismu naj Vam svoje misli o „novi šoli“ priobčim; ali se z Vašimi mislimi vjema, ne vem. Vzemite mojo dobro voljo namesto mojega slabega znanja. — „Nova šola“, tako bi jaz nov šolski red imenoval, nastala je vsled delitve dela. Kakor so se vsled pomnoženja dela človeški opravki razdelili n. pr. v fabrikah, kjer vsak delavec svoje delo opravlja, različno od sosednega, tako se je delovanje na polji človeškega obrazovanja razdelilo na več opravkov. Preje je cerkev imela vso narodovo omiko, moralno tako kakor znanstveno, v enih rokah; po večem razvitku pedagoških in metodiških znanostij pak je znanstveno obrazovanje mladine postalo posebno opravilo, in trebalo je tudi posebnega stanu učiteljskega. Ne kakor da duhovniki ne bi imeli toliko ali menj vednostij nego učitelji, ampak zavoljo metodičnega načina podnavljanja mladine je učiteljsko delo in znanje drugače nego duhovsko. Nova šola je tedaj vsled razvitka človeških znanostij ne samo opravičena, nego celó potrebna in nujna. V stroju človeškega napredovanja — ako je smem mašini primerjati — je učiteljstvo postalo eno najpotrebnejših koles. Nova šola je torej kot nujna naprava na trdna ta postavljena in prihodnjost ji je zagotovljena, a pod tem pogojem, da bodo učitelji svoje nalogi vedno zvesti in — zmožni ostali. To mora jih nepremakljivi cilj biti!

Iz Kranjskega. (Naši slovenski poslanci) so se v deželnem zboru po povečem potegnili za napredek šolstva, vendar so nekteri pokazali, da šolske zadeve malo razumó, in drugi pa so razodeli svojo staro neudanost do učiteljstva. Tako je imel dr. Zarnik dober namen, ko je poure zagovarjal, a ni znal, da po novi šolski postavi ne ostaja učitelju časa, poure dajati, in da so po deželi te poure neznane reči. Tudi pri §. 52. je imel g. doktor dobro voljo, ko je govoril da bi se učitelja ne smelo kaznovati, ako bi se vladi (dež. šolskemu svetu) zdelo, „da se njegovo obnašanje v državljanskih za-

devah ne strinja s službo njegovo". Toda bojimo se, da bi zaradi tega izpuščenega stavka vlada postavila potrditi ne hotela. Bog tega ne daj! Pri nekterih nasvetih dr. Razlagovih, ki so bili za izboljšanje učiteljevih dohodkov, so pokazali svoje sovraštvo do učiteljstva znani štirje „dehantje“, (Grabrijan, Kramar, Tavčar, Toman) in pa nemškutarji. — Bodemo si že zapomnili to prijaznost. —

Iz Idrije. (Plače tukajšnjega učiteljstva.) Čas beži z orjaškimi koraki; dan se vmiha dnevu, mesec mesecu, leto letu in — stoletje stoletju. Toda ta večna resnica ne velja za Idrijo. Pri nas nismo še v devetnajstem stoletju, pri nas se vsikdar zlažemo, kedar zapišemo 18 . . . Zlasti učitelji ne bi smeli pisati 1873. Za nas velja še doba blage cesarice Marije Terezije, ki je vladala od 1740—1780, in nam naklonilo plačilce, ki se nam še zdaj milostljivo podeljuje, da moremo med drugimi reveži v Idriji živeti. Nam učiteljem je odločeno 300—400 plače, ktera se v 100 letih ni še nič spremenila. Nekteri učitelji imajo tudi stanovanje pod streho v najvišem nadstropju, kamor ne bi hotel iti najnižji rudniški uradnik. Tudi šolsko poslopje je še iz prejšnjega stoletja, obsega samo 4 razrede; 3 ostali razredi so po drugih luknjah potaknjeni. Vse te razmere delajo veliko čast (!?) Idriji, za Ljubljano največjemu mestu na Kranjskem, mestu, ki daja na leto državi $\frac{1}{2}$ milijona čistega dohodka, mestu, v katerem imajo odločilen glas uradniki, možje omike, inteligence, napredka! Sramota za 19. stoletje! En učitelj naše šole nas je letos zapustil — zavoljo majhne plače. In kdo je za to službo prosil? Razun domačih nihče. Le tako naprej. Zdaj bomo imeli na šoli 5 ali celo 6 učiteljskih moči brez učiteljskega izpita, za malo let se bodo morebiti še ti učitelji zgubili in imeli bomo za ravnatelja in učitelja 4. razreda podučitelje, in za učitelje v ostalih razredih — pisarje, služabnike, rudarje i. t. d. Le naprej po rakovi poti.

Od sv. Jurja na Ščavnici. Pri nas tudi niso šolske razmere v ugodnem stanju, marveč vlada tukaj velika zanemarjenost. Šolsko poslopje imamo jako slabo; silno silno ga je potreba popraviti. Šolske izbe so črne kot kuhinje, stene že dalje časa niso bile pobeljene. Našim šolskim možem ni šola kar nič pri sreči; še manj pa so udani učitelju in njegovej družini. V dokaz tega naj povem sledeče. Sopruha nadučitelja podučevala je nektere učenke v ženskih ročnih delih. Po nasvetu okrajnega šolskega nadzornika prosila je zategadel pri okrajnem šolskem svetu remuneracije, ktero jej ta tudi nakloniti hotel. Pred je pa želel v tej zadevi zvedeti mnenje krajnega šolskega sveta, in glejte! ta se je izrekel proti remuneraciji. To je hvaležnost!? Naša šola je tudi z deco prenapoljena, dve učiteljski moči ste premalo za toliko mladine. G. glavar ljutomerski, kot predsednik našega okrajnega šolskega sveta so nam že davno pripovedovali, da dobimo še enega učitelja, pa zdaj se še nič o tem ne čuje. Kako je to, da je ta reč zaspala?

Iz Ljutomera. (Zbor našega okrajnega učiteljskega društva) je bil tu 30. t. m. ob 9. uri dopoldne v sobi I. realke. Na dnevnem redu je bilo: 1. Kako naj se v narodni (ljudski) šoli o kmetijstvu podučuje. 2. O analitično-sintetični metodi. 3. O prirodopisu v narodni šoli. 4. Znanstveno

predavanje. 5. Pogovor o sedanjem stanu narodnega šolstva na slovenskem Štajeru. Prihodnjič več o tem zboru.

Razne novice in drobtine.

(Pedagogijsko-književni zbor) imenuje se hrvatsko učiteljsko društvo v Zagrebu, katero hoče izdavatı pedagogijske in obče obrazovne spise za narodne učitelje in za šolsko mladež, osnovati si za svoje delo potrebno knjižnico in pripraviti si potrebne zbirke, urediti pedagogijsko čitalnico za svoje člane in na to delati, da si tudi zunanji učitelji vsnujejo take knjižnice; nagraditi hoče in podpirati izdavanje pedagogijskih spisov in še z drugimi sredstvi šolstvo pospeševati. Pravi udje tega društva morajo postati samo oni pedagogijski pisatelji in pisateljice, kateri so že dokazali svojim pedagogijskim književnim delovanjem, da so sposobni in voljni pospeševati društveni namen. Pravi člani so zavezani, da morajo v dveh letih brezplačno napisati eno pedagogijsko ali občno obrazovno delo, obsegajoče najmanje 5 pol. To delo je last društva, kedar pride na svitlo. Občni zbor društva imenuje prave ude. Izmed slovenskih učiteljev so imenovani gg. Andrej Praprotnik, Ivan Tomšič, Srečko Stegnar in Ivan Lapajne.

(Koliko je slovenskih ljudskih učiteljev?) Na Kranjskem podučuje na slovenskih šolah okoli 300 učit. Na slov. Štajeru okoli 250 učit., na slov. Koroškem okoli 100 učit., na Goriškem 80 učit. v tržaški okolici okoli 30 učit., v Istriji okolo 60 učit., na slov. Oger-skem 20 učit. — Skupaj 840 učiteljev.

To je najnižje število, ki se mora vzeti; na nemških in laških šolah podučuje pa gotovo še kakih 150 naših učiteljev, tedaj bode vseh slovenskih učiteljev okoli 1000.

(Slovenska društva.) V predalu za društvene zadeve se priporočujejo slovenskim učiteljem: „Slovenske učiteljsko društvo“ in „Narodna šola“. Vrh tega še mi priporočujemo svojim sobratom: „Slovensko Matico“ v Ljubljani, ki izdaja znanstvena dela; plačuje se 2 glđ. na leto; Družbo sv. Mohora v Celovcu, ki izdaja mnogo popularnih knjig; samo 1 glđ. na leto; poslednjič še prav živo priporočujemo vsem učiteljem novo društvo „Glasbena Matica“, ki namerava izdajati dobre slovenske kompozicije za cerkev, šolo in dom, razpisovati darila za najboljša domača glasbena dela, nabirati po slovenski zemlji narodne pesmi, ki se nahajajo med ljudstvom itd. Plačuje se 2 glđ. na leto.

(V Koroškem deželnem zboru) terjal je vrli slovenski poslanec Einspieler slovenskih učnih pomočkov za slovenske šole — pa pravico-ljubni(!) nemški poslanci niso nič privolili. —

(Na mariborskem učiteljskem pripravništvu) je lotos 13 prvoletnikov, 14 drugoletnikov in 14 tretjeletnikov. Njih prevoč gledé na veliko pomanjkanje učiteljev,

(Preseljevanje učiteljev.) V minulih 2 letih se je 22 učiteljev

in učiteljice iz Kranjskega na Štajersko, 4 učitelji pa na Koroško preselilo. Ali ni to velika škoda za Kranjsko? Posebno žal bi moralo biti Slovencem za tistih 11 ali 12 učiteljev in učiteljic, ki so šli — na nemško Štajersko in Koroško, ki so za našo domovino zgubljeni. Koliko pa Nemcev k nam pride? In če bi došli, je-li bi jih mogli rabiti, ko se nočejo ali ne morejo naučiti našega jezika?

(Gledè pokojnino) učiteljev se je zdaj zopet nekoliko na boljše vpravalo. Če je namreč učitelj preselil se iz ene dežele v drugo, moral je tam na novo za pokojnino plačevati tiste zneske, ktere je že v prejšnji deželi poplačal. Ta neprilika prihaja od tod, ker niso bile pokojninske blagajnice posameznih dežel v nobeni zvezi med saboj. To pa so deželni zbori sedaj vredili, da učitelj ne bo na škodi, ako se bode preseljeval, in da mu plačanega doneska ne bo treba še enkrat odrajtovati.

(Solnina) se je odpravila letos v deželnih zborih v Gornji Avstriji in na Solnograškem.

(„Kraingerischer-Lehrerverein“) se imenuje društvo nekaterih ljubljanskih nemškutarski učiteljev. Čuje se o njem samo to, da slovenski učitelji se mu — ne bodo pridruževali.

(Laibacher-Schulzeitung) imenuje se nemški šolski list, ki se je v Ljubljani porodil pod vredništvom g. Sima (bivši Zima). Pisali ga bodo nekteri bivši slovenski, a zdaj nemškutarski učitelji, brali ga bodo — tega pač ne vemo kdo??

(Celovško društvo za nabiranje šolskega peneza) je imelo v minulem letu 3881 gld. 78 kr. dohodkov. Izdalo se je za učne pomočke 1220 gld., za obleko revnim učencem 1266 gld 76 kr; v blagajnici je ostalo še 1258 gld., za kar se bode dalje nakupovalo raznih pomočkov za šolo. Slovenci imajo pri društvu „Narodna šola“ priliko pokazati taisto ljubezen do šolstva. —

(Zlati križec za zasluge) je dobil Matija Zima, rojen na Češkem l. 1803., nadučitelj pri sv. Štefanu na Gratkornu (v šolskem okraju za graško okolico.)

(Na Kranjskem) je po najnovejši štetvi 249 ljudskih šol. Med temi je 205 čisto slovenskih, 20 slovensko-nemških in 15 popolnoma nemških. Tako piše „Tov.“ Ta števila so po večm istinita; samo tega ne moremo razumeti, kje je na Kranjskem onih 20 slovensko-nemških šol, t. j. šol s slovenskim in nemškim učnim jezikom?

Razpisi učiteljskih služeb po Slovenskem.

Na Štajerskem. Učiteljska služba v Brezuli s 400 gld. in stanovanjem. —

Učiteljska služba v Rodvanju s 500 gld in stanovanjem. Prošnje na dotične krajne šolske svete v Brezuli in Rodvanji v 4 tednih (od 15. dec.)

Učiteljska služba v Račjem (Kranichsfeld) s 500 gld. in stanovanjem. Prošnje na krajni šolski svet.

Učiteljska služba na 3razredni šoli na Jarenini s 400 gld. Prošnje na krajni šolski svet. (Vse te službe se v okraju mariborskem).

Učiteljska služba v Zibiki, v okraju Šmarje pri Jelšanah, s 400 gld. 60 gld. opravilne doklade in stanovanjem. Prošnje na krajni šolski svet. —

Podučiteljska služba v Vuzenici (okraj Marenberg) s 300 gld. in stanovanjem; Prošnje na krajni šolski svet.

Učiteljska služba v Zagorji (okraj Kozje) s 400 gld in stanovanjem. Prošnje na krajni šolski svet.

Na Koroškem. Na enorazredni šoli v Rajbeljnu (Raibl) s 500 gld. 30 doklade in stanovanjem. Na enorazredni šoli v Gorjah (Göriah) s 400 gld., doklade in stanovanjem. Pri podružni šoli pri sv. Jurju pred Pliberkom učiteljska služba s 400 gld. Prošnje na okrajni šolski svet v Beljaku (Villach) do 20. januarja.

Na Kranjskem. Učiteljska služba v Zaspem na Gorenjskem je razpisana do 15. t. m. Podučiteljska služba v Ribnici s 300 gld.

Premembe v učiteljskem stanu po Slovenskem.

Na Štajerskem. G. Jože Tičar za podučitelja v Teharje pri Celji; g. France Jurkovič za učitelja v Šmarje pri Jelšah; g. Ivan Boštjančič za podučitelja v Mozirje; gospodičina Ema Toman iz Ljubljane za učiteljico v Ljutomeru.

Na Kranjskem. G. Franjo Kalan za učitelja v Čemšenik; g. F. Dermelj za učitelja v Cirknico; g. Janez Sima, ljudski učitelj v Ljubljani, je imenovan za šolskega nadzornika v kamniškem okraju.

Na Goriškem. gg. Valentin Kumar in Avgust Leban za učitelja na slovenski odelček c. kr. vadnice v Gorici.

Listnica vredništva. Kritkarjem našega lista: G. Lj. T. v Zagrebu: Vi se svojem dopisu v „Tov.“ št. 24. toliko glavo ubijate o tem, ali je novega slovenskega šolskega lista treba ali ne. Da vam pomagamo to vprašanje rešiti, poslali smo l. številko. Mislimo, da vam to zadostuje, če dobro poznate šolske razmere po vseh slovenskih pokrajinah.

„Tagblattu“ ljubljanskemu, kteremu se vse gnusi, kar je slovenskega, ne odgovarjamo ničesar. Da je pa graški šolski list „Pädagogische Zeitschrift“ sprejela dopis od ravno tistega „tagblattovskega“ nesramnega, nemškutarskega kritkarja — tega nismo pričakovali. Toda „Päd. Zeitschrift“ je bila najbrže zapeljana od omenjenega dopisnika, in mi za gotovo pričakujemo, da bode to v svojem listu popravila. Bodemo videli, in se potem ravnali. —

Gg. dopisnikom: Hvala! Prihodnjič,

 Naš list se daja tudi dijakom za 2 gld. na leto.

Listnica opravišstva: Tiste gg. naročnike ki niso še prijeli l. številko prosimo, da se blagovolé zanjo oglasiti.

Lastnik J. Lapajne.

Za vredništvo odgovoren F. Breier. — Tisk „Narodne tiskarne“ v Mariboru.